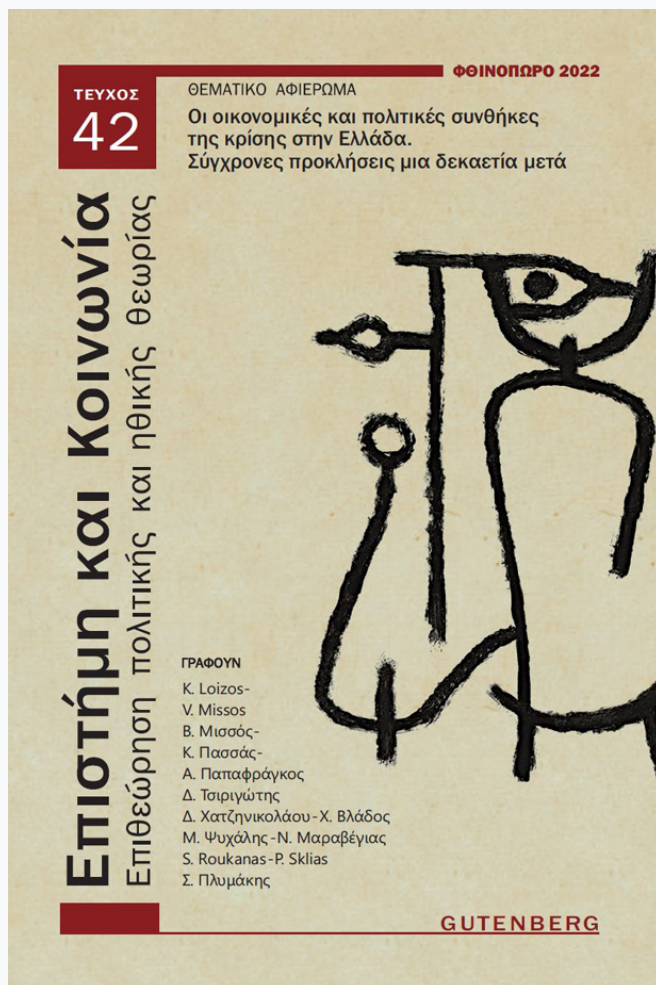

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 42 (2022)

Οι οικονομικές και πολιτικές συνθήκες της κρίσης στην Ελλάδα. Σύγχρονες προκλήσεις μια δεκαετία μετά

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ - Οι οικονομικές και πολιτικές συνθήκες της κρίσης στην Ελλάδα. Σύγχρονες προκλήσεις μια δεκαετία μετά

Γεώργιος Μαρής, Παναγιώτης Λιαργκόβας

Copyright © 2022, Γεώργιος Μαρής, Παναγιώτης Λιαργκόβας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μαρής Γ., & Λιαργκόβας Π. (2022). ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ - Οι οικονομικές και πολιτικές συνθήκες της κρίσης στην Ελλάδα. Σύγχρονες προκλήσεις μια δεκαετία μετά . *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 42, 5–14. ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/sas/article/view/32267>

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

ΕΧΕΙ ΠΕΡΑΣΕΙ πλέον της μιας δεκαετίας από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, μιας κρίσης που άφησε ανεξίτηλα τα σημάδια της στην πολιτική, οικονομική και εν γένει κοινωνική ζωή της χώρας. Από τη μία πλευρά, οι οικονομικές επιδόσεις της χώρας, η πτώση της οικονομικής μεγέθυνσης, η αύξηση της ανεργίας και του πληθωρισμού καθώς και η αύξηση των δημοσιών χρεών έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη μείωση της ευημερίας των πολιτών τα τελευταία δέκα χρόνια. Από την άλλη πλευρά, οι πολιτικές διαστάσεις της κρίσης, η διαφθορά, το πελατειακό κράτος, η αδιαφάνεια των αποφάσεων, η αναποτελεσματικότητα της κυβέρνησης, ο έντονος και χρονοβόρος νομικισμός και η γραφειοκρατία έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα του ίδιου του κράτους και επιδρούν αρνητικά στην αύξηση των επενδύσεων (Sklias & Maris 2013, Maris, Sklias & Maravegias 2022). Στη μέση όλων αυτών των προβλημάτων η ίδια η κοινωνία. Μια κοινωνία που συνεχίζει να ταλαιπωρείται σχεδόν καθημερινά. Η μείωση του κοινωνικού κεφαλαίου, η αύξηση των ανισοτήτων και της φτώχειας δημιούργησαν ένα σχεδόν ασφυκτικό περιβάλλον το οποίο, αν μη τι άλλο, είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της εμπιστοσύνης έναντι των πολιτικών θεσμών της χώρας.

Υπ' αυτές τις συνθήκες οι προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν οι μελλοντικές κυβερνήσεις στην Ελλάδα είναι σημαντικές, γιατί πλέον δεν καλούμαστε να χειριστούμε μόνο τις παθογένειες του ελληνικού πολιτικοοικονομικού συστήματος αλλά και τις προκλήσεις που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον, όπως, για

παράδειγμα, το ξέσπασμα μιας μεταναστευτικής ή προσφυγικής κρίσης, την πανδημία του covid-19 ή ακόμα και τις επιπτώσεις από τις ληστρικές αναθεωρητικές και επεκτατικές τάσεις της Τουρκίας (βλ., για παράδειγμα, Maris, Flouros & Galariotis 2022). Πέρα από αυτά, βέβαια, σημαντικό ρόλο στην επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών διεθνώς και στην εμφάνιση στασιμοπληθωρισμού ακόμα μία φορά από τη δεκαετία του 1970 έχει παίξει και η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, μια εισβολή που είχε ως επίπτωση την αύξηση του κόστους της ενέργειας διεθνώς. Όλες αυτές οι συνθήκες, ακριβώς επειδή συνδέονται με την άσκηση της οικονομικής πολιτικής σε κάθε χώρα —και όχι μόνο στην Ελλάδα—, δημιουργούν πολλά εμπόδια στην αποτελεσματικότητα των πολιτικών αποφάσεων και την ομαλή πορεία της χώρας μας προς τα ασφαλή μονοπάτια της οικονομικής μεγέθυνσης, καθώς επιπροσθέτως εξαιτίας όλων των παραπάνω εξωγενών παραγόντων υψώνονται περαιτέρω σημαντικά εμπόδια στην ανάπτυξη της αστικής και αγροτικής επιχειρηματικότητας (Apostolopoulos et al. 2021).

Στον δε εσωτερικό τομέα χρέος κάθε κυβέρνησης είναι να επαναφέρει τη χώρα στη σταθερότητα που απολάμβανε την περίοδο πριν από το ξέσπασμα της κρίσης. Ο στόχος αυτός είναι πάρα πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα, καθώς η κρίση επιδείνωσε μια σειρά δείκτες οικονομικής ευημερίας και ανάπτυξης. Για παράδειγμα, η δεκαετής οικονομική κρίση είχε σημαντικές επιπτώσεις στην αύξηση της ανισότητας, της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και της περιθωριοποίησης ειδικά για τις αγροτικές περιοχές της Ελλάδας (Papadopoulos et al. 2019). Είναι, επίσης, δεδομένο πως οι συνθήκες εργασίας κατά τη διάρκεια της κρίσης χειροτέρεψαν σημαντικά (Psychogios et al. 2020). Ένας από τους τομείς που επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό ήταν ασφαλώς ο τομέας της υγείας. Όσο εξελισσόταν η οικονομική ύφεση στην Ελλάδα τόσο χειρότερευε η κακή αυτοεκτίμηση αναφορικά με την υγεία, κυρίως για τους ηλικιωμένους, και μεγάλωναν οι ανισότητες στο σύστημα υγείας (Zavras et al. 2013). Λίγα χρόνια μετά την εμφάνιση της κρίσης, η σωματική και ψυχική υγεία των Ελλήνων είχε χειροτερέψει σε τέτοιο βαθμό, ώστε ήταν επιτακτική η ανάγκη για υπηρεσίες υγείας οι οποίες θα έδιναν έμφαση στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρί-

σης, ιδιαίτερα σε τομείς όπως, για παράδειγμα, την πρόληψη των αυτοκτονιών (Economou et al. 2013). Πλέον, όλα τα άτομα που έπασχαν από κατάθλιψη, άτομα που ένιωθαν τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης ή ακόμα και άτομα με χαμηλή διαπροσωπική εμπιστοσύνη και με ιστορικό αποπειρών αυτοκτονίας ήταν ιδιαίτερα ευάλωτα και χρειάζονταν άμεση προσοχή (Economou et al. 2013). Εξάλλου, η συνολική αποτίμηση της πρώτης περιόδου σχετικά με τις επιπτώσεις της κρίσης στη δημόσια υγεία μας δείχνει πως παράλληλα είχαμε σημαντικές μειώσεις στις δημόσιες δαπάνες αναφορικά με το σύστημα υγείας στη χώρα και μεγάλες αλλαγές στις υπηρεσίες υγείας (Simou & Koutsogeorgou 2014). Ήταν προφανές πως η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας όχι μόνο δεν επέτρεπε βελτιώσεις αλλά μάλλον την επιδείνωση των υπηρεσιών υγείας προς τους πολίτες.

Χωρίς καμία αμφιβολία η εποχή των Μνημονίων, που εκτός των άλλων ήταν σχεδιασμένα με πολλές αβλεψίες και συγκρουόμενους στόχους (Liargovas & Psychalis 2019), συντάραξε την πολιτικοοικονομική ζωή στη χώρα δημιουργώντας μια σειρά από προκλήσεις (Hazakis 2021, 2022). Υπ' αυτές τις συνθήκες, δέκα και πλέον χρόνια μετά κρίνεται αναγκαίος ο επαναπροσδιορισμός των πολιτικοοικονομικών συνθηκών στην Ελλάδα έτσι ώστε να είμαστε σε θέση να αξιολογήσουμε με νέες βάσεις την πορεία της προς τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη μέσα στην Ευρωζώνη.

Γι' αυτόν τον λόγο κύριος στόχος αυτού του ειδικού τεύχους που έχει τίτλο *Οι οικονομικές και πολιτικές συνθήκες της κρίσης στην Ελλάδα. Σύγχρονες προκλήσεις μια δεκαετία μετά* είναι να περιγράψει και να εξετάσει όχι μόνο τις τρέχουσες πολιτικοοικονομικές συνθήκες σε διάφορους τομείς που σχετίζονται με την οικονομική πολιτική της χώρας αλλά και να επαναπροσδιορίσει τους στόχους των μελλοντικών κυβερνήσεων. Κατάφερε η Ελλάδα να πετύχει τους στόχους της; Σε ποιους τομείς και σε ποιες πολιτικές θα πρέπει να δοθεί έμφαση;

Σε αυτό το θεματικό αφιέρωμα ακολουθούμε μάλλον μια διεπιστημονική προσέγγιση, η οποία μας δίνει τη δυνατότητα να δούμε το ζήτημα της οικονομικής κρίσης και των επιπτώσεών της για τη χώρα μέσα από ένα ευρύτερο πεδίο κατανόησης. Εξάλλου, οι προεκτάσεις των πολιτικών και οικονομικών ζητημάτων που μας

ενδιαφέρουν επηρεάζουν σχεδόν όλους τους τομείς των πολιτικών και οικονομικών δραστηριοτήτων. Υπ' αυτή τη συνθήκη καλέσαμε ειδικούς να δώσουν απαντήσεις σε μια σειρά από πτυχές αυτών των κρίσιμων ζητημάτων. Είμαστε βέβαιοι πως αυτό το τεύχος του επιστημονικού περιοδικού *Επιστήμη και Κοινωνία* μέσα από τις εμπειριστατωμένες αναλύσεις των ερευνητών θα καλύψει πολλά από τα πολιτικοοικονομικά ζητήματα που μας απασχολούν στην Ελλάδα ακόμα και σήμερα. Το μόνο σίγουρο είναι ότι η αλλαγή προς σταθερά μονοπάτια ανάπτυξης δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί τόσο γρήγορα καθώς οι ρίζες του προβλήματος είναι βαθιά πολιτικές. Ενώ, παράλληλα, δεν πρέπει να ξεχνάμε πως η ίδια η Ελλάδα αποτελούσε από μιας αρχής ξεχωριστό παράδειγμα μοντέλου του ευρωπαϊκού καπιταλισμού, που και αυτό με τη σειρά του συνεισέφερε στη βαθιά επιδείνωση της κρίσης (Maris & Flouros 2022).

Στο πρώτο άρθρο αυτού του αφιερωματικού τεύχους, με τίτλο *Financial sector restructuring in Greece: The impact on activities, financial health and employment*, οι Konstantinos Loizos και Vlassis Missos μελετούν τις εξελίξεις σχετικά με βασικούς δείκτες των ελληνικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αναφορικά με τις δραστηριότητές τους, την απασχόληση και την οικονομική ευρωστία τους. Τα ευρήματά των δύο συγγραφέων καταδεικνύουν ότι η οικονομική κρίση είχε σημαντικό αντίκτυπο στο τρέχον τραπεζικό τοπίο και στο επιχειρηματικό μοντέλο των χρηματοπιστωτικών ενδιαμέσων φορέων, το οποίο χαρακτηρίζεται από τη βαθιά επίδραση της οικονομικής κρίσης. Υπ' αυτή τη συνθήκη, ο ελληνικός χρηματοπιστωτικός τομέας δεδομένου του μεγάλου προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, που ήταν αποτέλεσμα της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης (2009-2016), διέρχεται μια περίοδο αναδιάρθρωσης και επανεξέτασης του επιχειρηματικού του μοντέλου.

Στο δεύτερο άρθρο, που τιτλοφορείται *Ο κατώτατος μισθός στην Ελλάδα της κρίσης. Κριτική επισκόπηση της σύγχρονης θεωρίας και πολιτικής*, οι Βλάχης Μισσός, Κωνσταντίνος Πασσάς και Αναστάσιος Παπαφράγκος υποστηρίζουν ότι η μεταστροφή της διεθνούς νεοφιλελεύθερης ρητορείας προς μία περισσότερο δεκτική στάση στη θεσμοθέτηση ενός πλαισίου τακτικών αναπροσαρμογών του κατώτατου μισθού, η οποία προέ-

κυψε στον απόηχο της ανεπαρκούς εμπειρικής τεκμηρίωσης των συμπερασμάτων της κυρίαρχης οικονομικής θεωρίας, δεν συνιστά απόκλιση από την προηγούμενη ιδεολογική στάση, επισημαίνοντας ότι η συζήτηση για τον κατώτατο μισθό στην Ελλάδα παραμένει εξαιρετικά αναχρονιστική και δύσκαμπτη. Παράλληλα, οι συγγραφείς εξετάζουν την επίδραση της αύξησης του κατώτατου μισθού το 2019 στην ανισότητα των μισθωτών, υπογραμμίζοντας τη σημασία του στην προαγωγή κοινωνικής ευημερίας. Στη συνέχεια επικεντρώνονται στην εμπειρική εξέταση της μακροχρόνιας σχέσης των δύο μεγθών στην Ελλάδα, με περίοδο αναφοράς τα έτη 1995 έως 2019. Όπως υποστηρίζουν, η επιμονή στη μείωση του κατώτατου μισθού με πρόσχημα τη διατήρηση του επιπέδου συνολικής απασχόλησης, η οποία εντάθηκε με την εφαρμογή των Προγραμμάτων Οικονομικής Προσαρμογής από το 2012 και ύστερα, δεν επιβεβαιώνεται ούτε βιβλιογραφικά, αλλά ούτε και από τα εμπειρικά δεδομένα.

Στο τρίτο άρθρο, με τίτλο *Από το κράτος του Δήμου στο πελατειακό κράτος. Μια πολιτικής ερμηνεία του ελληνικού ζητήματος κατά την περίοδο της ελληνικής κρίσης, 2010-2020*, ο Διονύσιος Τσιριγώτης διερευνά τις πελατειακές σχέσεις ως ανεξάρτητη μεταβλητή του πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού γινομένου της Γ' Ελληνικής Δημοκρατίας, μέσα από την περιπτωσιολογική ανάλυση της πολιτικοκοινωνικής-οικονομικής κρίσης. Ο συγγραφέας οριοθετεί την έννοια-λειτουργία των πελατειακών σχέσεων στο ενδοκρατικό πολιτικό σύστημα και διερευνά τα αίτια ανάπτυξής τους σε μηχανισμούς εφαρμογής δημόσιας πολιτικής καταλήγοντας στην περιπτωσιολογική ανάλυση του ελληνικού κράτους. Όπως υποστηρίζει, οι μακροχρόνιες διαθρωτικές αδυναμίες της χώρας, όπως η έλλειψη οικονομικής ανταγωνιστικότητας και η δημοσιονομική κακοδιαχείριση, δεν συνιστούν τις γενεσιουργές αιτίες της κρίσης, αλλά τα αιτιατά του τρόπου συγκρότησης/πολιτικής λειτουργίας του ελληνικού κράτους.

Ο Δημοσθένης Χατζηνικολάου και ο Χάρης Βλάδος στο τέταρτο άρθρο, που τιτλοφορείται *Κατευθύνσεις της εξελικτικής οικονομικής θεωρίας και η προσέγγιση STRA.TECH.MAN: Πρόσφατα εμπειρικά δεδομένα από την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη*, εκκινούν παρουσιάζοντας ορισμένα από τα κεντρικά

χαρακτηριστικά των κυριότερων θεωρητικών οικογενειών της εξελικτικής οικονομικής, από την εποχή της θεμελίωσής της έως και σήμερα, προσδιορίζοντας τα εννοιολογικά της προαπαιτούμενα. Στη συνέχεια εστιάζουν την προσοχή τους σε σχετικές πρόσφατες αναλυτικές συνεισφορές και στην εξελικτική θεωρία της επιχείρησης. Τέλος, παρουσιάζουν την προσέγγιση Stra.Tech.Man, η οποία επιχειρεί να συνθέσει αναλυτικά τις σφαίρες της επιχειρηματικής στρατηγικής, της τεχνολογίας και του μάνατζμεντ, ώστε να ερμηνεύσουν μέσα από μία εξελικτική οπτική τα φαινόμενα της προσαρμογής και της καινοτομίας των σύγχρονων οργανισμών. Σε αυτό το πλαίσιο, η προσέγγιση Stra.Tech.Man προτείνεται ως εναλλακτική βάση για την ανατοποθέτηση των ερωτημάτων της επιχειρηματικής δυναμικής διαμέσου μιας εξελικτικής θεώρησης. Συγκεκριμένα, σε αυτή την εργασία παρατίθενται ορισμένα κεντρικά πορίσματα πρόσφατων μελετών που υλοποιήθηκαν στη λιγότερο αναπτυγμένη ελληνική περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, αποδεικνύοντας ότι αυτή η εξελικτική προσέγγιση διαθέτει αναλυτική αξία και ερμηνευτική χρησιμότητα.

Στο πέμπτο άρθρο, με τίτλο *Πολιτικός λαϊκισμός και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Η περίοδος των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής*, οι Μάριος Ψυχάλης και Ναπολέων Μαραβέγιας αναλύουν αρχικά το θεωρητικό πλαίσιο του λαϊκισμού, συνδέοντας τη θεωρία της πολιτικής επιστήμης με εκείνη της οικονομικής επιστήμης. Σε αυτό το πλαίσιο μελετούν τις μεταρρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν από τις ελληνικές κυβερνήσεις κατά την περίοδο των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής με σκοπό την αντιμετώπιση του λαϊκισμού. Στο επίκεντρο των εν λόγω μεταρρυθμίσεων βρέθηκε, μεταξύ άλλων, και η δημόσια διοίκηση η οποία, ως ο αμιγώς εκτελεστικός βραχίονας της κρατικής εξουσίας, καλείται να εφαρμόσει δημόσιες πολιτικές θεμελιωμένες τόσο στην πολιτική όσο και στην οικονομική επιστήμη και απαλλαγμένες από τις ποικίλες αρνητικές επιδράσεις του λαϊκισμού. Άλλωστε έχει διαχρονικά επαληθευτεί από την επιστημονική βιβλιογραφία ότι μακροπρόθεσμα κάθε είδος λαϊκισμού οδηγεί στη μείωση της συνολικής κοινωνικής ευημερίας. Όπως υποστηρίζουν οι δύο συγγραφείς, κατά την περίοδο των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής πραγματοποιήθηκαν δεκάδες διαρθρωτικές μεταρ-

ρυθμίσεις στην ελληνική δημόσια διοίκηση, με σκοπό τη μείωση της επιρροής κάθε είδους λάικισμού στη λειτουργία της, γεγονός που συνέβαλε στην παραγωγή σημαντικών θετικών αποτελεσμάτων για τη θεμελίωση της μακροχρόνιας οικονομικής ανάπτυξης και της συνολικής κοινωνικής ευημερίας στη χώρα.

Στο έκτο άρθρο, που τιτλοφορείται *The political economy of global inequalities under the prism of Covid-19 pandemic*, οι Spyros Roukanas και Pantelis Sklias μελετούν τις επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στη δημιουργία ανισοτήτων. Δέκα χρόνια μετά την εκδήλωση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007-2009, η παγκόσμια οικονομία αντιμετωπίζει τη σοβαρότερη οικονομική κρίση από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Τα παραδοσιακά εργαλεία της νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής πρέπει να χειριστούν τη νέα πρόκληση της αντιμετώπισης των συνεπειών μιας οικονομικής κρίσης που προέρχεται από τον τομέα της υγείας και όχι από έναν οικονομικό τομέα. Οι συνδυασμένες οικονομικές επιπτώσεις της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007-2009 με τις σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 δημιουργούν νέες προκλήσεις για την οικονομική πολιτική που εφαρμόζουν οι κυβερνήσεις και οι κεντρικές τράπεζες. Οι δυο συγγραφείς δημιουργούν ένα πλαίσιο για τη διερεύνηση της πολιτικής οικονομίας των παγκόσμιων ανισοτήτων κάτω από το πρίσμα της πανδημίας. Όπως φαίνεται, οι αναπτυσσόμενες οικονομίες αντιμετωπίζουν πιο σοβαρές οικονομικές προκλήσεις σε σύγκριση με τις αναπτυγμένες. Οι οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες πρόκειται να επηρεάσουν τις οικονομικές προοπτικές των αναπτυσσόμενων οικονομιών μακροπρόθεσμα.

Στο έβδομο άρθρο, με τίτλο *Μεταρρύθμιση χωρίς αξιολόγηση; Η αποτελεσματικότητα των διοικητικών μεταρρυθμίσεων την περίοδο των Μνημονίων (2010-2019)* ο Σήφης Πλυμάκης αναλύει τις επιπτώσεις που επέφερε η αποτυχία των πολιτικών για την προώθηση της αξιολόγησης στην ελληνική δημόσια διοίκηση στην υλοποίηση και την αποτελεσματικότητα των διοικητικών μεταρρυθμίσεων κατά την περίοδο της μνημονιακής εποπτείας της χώρας 2010-2019. Η αξιολόγηση των δημόσιων οργανισμών και των ασκούμενων πολιτικών τους, αν και αποτελούσε ρητή μνημονιακή υποχρέωση και τη βάση σχεδιασμού και εφαρμογής

του προγράμματος για την αναδιοργάνωση της δημόσιας διοίκησης στην Ελλάδα, εν τέλει δεν υλοποιήθηκε, εξαιτίας της παρουσίας και της αναπαραγωγής σειράς παθογενειών του πολιτικού και του διοικητικού συστήματος, τις οποίες δεν μπόρεσε να αντιμετωπίσει η άνωθεν επιβολή και η πολιτική νομιμοποίηση των Μνημονίων. Συνέπεια της αποτυχίας της πολιτικής για την αξιολόγηση στο σύνολο σχεδόν των τομέων της δημόσιας πολιτικής που προωθήθηκε κατά την περίοδο της μνημονιακής εποπτείας της χώρας, ήταν η ευρύτερη αποτυχία των αναγκαίων και κρίσιμων διοικητικών μεταρρυθμίσεων στο κράτος και την οικονομία.

Στο ανα χείρας τεύχος φιλοξενούνται επίσης βιβλιοπαρουσιάσεις από την πρόσφατη ελληνική επιστημονική παραγωγή.

Παναγιώτης Λιαργκόβας – Γεώργιος Μαρός

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Apostolopoulos, N., Liargovas, P., Sklias, P., & Apostolopoulos, S. (2021). Healthcare enterprises and public policies on COVID-19: Insights from the Greek rural areas. *Strategic Change*, 30(2), 127-136.
- Economou, M., Madianos, M., Peppou, L. E., Theleritis, C., Patelakis, A., & Stefanis, C. (2013). Suicidal ideation and reported suicide attempts in Greece during the economic crisis. *World Psychiatry*, 12(1), 53-59.
- Hazakis, K. J. (2022). Is there a way out of the crisis? Macroeconomic challenges for Greece after the Covid-19 pandemic. *European Politics and Society*, 1-15.
- Hazakis, K. J. (2021). An Odyssey with a Happy End? Growth Challenges, Successes and Failures of Greece during COVID-19 Era. In *Modeling Economic Growth in Contemporary Greece*. Emerald Publishing Limited.
- Liargovas, P., & Psychalis, M. (2019). Do economic adjustment programmes set conflicting objectives? The case of Greece. *Theoretical Economics Letters*, 9(8), 3065-3087.
- Maris, G., & Flouros, F. (2022). Economic crisis, COVID-19 pandemic, and the Greek model of capitalism. *Evolutionary and Institutional Economics Review*, 19(1), 469-484. doi:10.1007/s40844-021-00228-y

- Maris, G., Flouros, F., & Galariotis, I. (2022). The Changing Security Landscape in South-Eastern Mediterranean: Assessing Turkey's Strategies as a Rising Power. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 24(5), 795-814. doi:10.1080/19448953.2022.2037962
- Maris, G., Sklias, P., & Maravegias, N. (2022). The political economy of the Greek economic crisis in 2020. *European Politics and Society*, 23(4), 447-467. doi:10.1080/2374511
- Papadopoulou, A. G., Fratsea, L. M., Karanikolas, P., & Zografakis, S. (2019). Reassembling the rural: socio-economic dynamics, inequalities and resilience in crisis-stricken rural Greece. *Sociologia Ruralis*, 59(3), 474-493.
- Psychogios, A., Szamosi, L. T., Prouska, R., & Brewster, C. (2020). Varieties of crisis and working conditions: A comparative study of Greece and Serbia. *European Journal of Industrial Relations*, 26(1), 91-106.
- Simou, E., & Koutsogeorgou, E. (2014). Effects of the economic crisis on health and healthcare in Greece in the literature from 2009 to 2013: a systematic review. *Health policy*, 115(2-3), 111-119.
- Sklias, P., & Maris, G. (2013). The Political Dimension of the Greek Financial Crisis. *Perspectives on European Politics and Society*, 14(1), 144-164. doi:10.1080/15705854.2012.7323928.2021.1895552
- Zavras, D., Tsiantou, V., Pavi, E., Mylona, K., & Kyriopoulos, J. (2013). Impact of economic crisis and other demographic and socio-economic factors on self-rated health in Greece. *The European Journal of Public Health*, 23(2), 206-210.

